

ทำไมเวลามาทาหมอจีนต้อง “แမ်း”?

พจ.อรกช มหาฉิลกรัตน์ (蔡佩玲中医师)

หลายคนที่มาทาหมอจีนอาจมีข้อสงสัยว่าทำไมเวลามาทาหมอจีนจะต้องแမ်းที่ข้อมือด้วย บางคนอาจจะตั้งคำถามในใจว่า “คุณหมอฟังชีพจรเพื่ออะไร?” “ชีพจรสองข้างนี้มันเหมือนกันหรือเปล่า?” “แမ်းแล้วบอกได้เลยหรือว่าเป็นโรคอะไร?” “น่าเชื่อถือหรือเปล่า? เพียงแค่แမ်းข้อมือก็รู้เลยหรือ?”

“การแမ်း” แท้จริงแล้วเป็นอย่างไรนั้น จะมาอธิบายให้ฟังกันนะคะ

“แမ်း หรือ พะแမ်း” ในภาษาจีนกลางก็คือ ม่าย (脉) มาจากคำว่า ป่าม่าย (把脉) หรือ เซียะม่าย (切脉) ซึ่งก็หมายถึงการจับชีพจรในศาสตร์การแพทย์แผนจีน เป็นหนึ่งในวิธีการเพื่อวินิจฉัยโรคและกลุ่มอาการ โดยที่ชีพจรจะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพร่างกายของผู้ป่วยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากปกติ ชีพจรเกิดขึ้นได้อย่างไร ในทางแพทย์จีนกล่าวว่า ชีพจรเกิดจากการเต้นของหัวใจ ซึ่งอาศัยการทำงานของหยางหัวใจและซี่หัวใจ โดยมีเลือดและอินหัวใจเป็นองค์ประกอบ นอกจากนี้ยังต้องมีอวัยวะปอดเป็นตัวผลักดัน เกี่ยวข้องกับอวัยวะม้ามซึ่งควบคุมเลือดให้ไหลเวียนอยู่ภายในเส้นเลือด อวัยวะตับเป็นแหล่งกักเก็บเลือด อวัยวะไตเป็นแหล่งกักเก็บสารจิงซึ่งเป็นสารจำเป็นในร่างกายสามารถเปลี่ยนแปลงเป็นเลือดได้ ดังนั้น เมื่ออวัยวะต่างๆทำงานไม่ปกติ หรือเลือดและลมปราณมีไม่เพียงพอ หรือไหลเวียนไม่สะดวก ถึงแม้ว่าเราจะไม่ได้รู้สึกว่ามีสบายอะไรสักเท่าไร หรือรู้สึกไม่สบายแต่ไปโรงพยาบาลตรวจร่างกายแล้วไม่พบปัญหาอะไร แต่มันสามารถสะท้อนออกมาได้ในชีพจร หรือที่เรียกว่า “ชีพจรป่วยแต่คนยังไม่ป่วย (脉病人不病)” นี่แหละคือเสน่ห์ของศาสตร์แพทย์จีน ทำให้เราสามารถรับรู้ว่าตอนนี้เรามีความผิดปกติอย่างไร และสามารถป้องกันและดูแลตัวเองได้ก่อนที่อาการป่วยหนักจะเกิด

การแตะเป็นการอาศัยความรู้สึกโดยการสัมผัสลักษณะการเต้นของชีพจร โดยที่ชีพจรในแต่ละตำแหน่งจะแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะบ่งบอกถึงพลังของแต่ละอวัยวะ โดยในการแตะคุณหมอจะใช้นิ้วมือทั้งสามนิ้ว (นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง) สัมผัสบริเวณใต้ข้อมือฝั่งนิ้วโป้ง โดยใช้นิ้วกลางสัมผัสบริเวณปุ่มกระดูกนูนด้านในเป็นตำแหน่ง “กวน (关)” ก่อน จากนั้นนิ้วชี้จะอยู่เหนือกวน เป็นตำแหน่ง “ชุน (寸)” และนิ้วนางอยู่ใต้กวนเป็นตำแหน่ง “ฉื่อ (尺)” สามนิ้วเรียงติดกันความห่างให้พอเหมาะกับแต่ละบุคคล เช่น คนอ้วน แขนยาวใหญ่ อาจจะห่างนิดหนึ่ง เป็นต้น นอกจากนี้การจับชีพจรที่ข้อมือซ้ายกับขวาก็มีความหมายแตกต่างกันไปอีก ด้านขวาจะหมายถึง ตำแหน่งชุน=ปอด ตำแหน่งกวน=ม้าม ตำแหน่งฉื่อ=ไต(มิ่งเหมิน) ส่วนด้านซ้ายจะหมายถึง ตำแหน่งชุน=หัวใจ ตำแหน่งกวน=ตับ ตำแหน่งฉื่อ=ไตหยิน

เทคนิคในการจับชีพจรจริงๆแล้วยังมีการวิเคราะห์อีกหลายวิธีด้วยกัน แต่สำหรับในที่นี้จะพูดถึงวิธีง่ายๆ และใช้กันทั่วไป เป็นพื้นฐานในการจับชีพจรและวินิจฉัยโรคและกลุ่มอาการ

ตำแหน่ง	ด้านซ้าย	ด้านขวา
ชุน (寸)	หัวใจ (ถ้าใส่เล็ก)	ปอด (ถ้าใส่ใหญ่)
กวน (关)	ตับ (ถุงน้ำดี)	ม้าม (กระเพาะ)
ฉื่อ (尺)	ไตอิน (กระเพาะปัสสาวะ)	ไตหยาง(มิ่งเหมิน)

เมื่อคุณหมอจับชีพจรแล้วสิ่งที่จะพิจารณาได้แก่ **ระดับการแคะ(อยู่ตื้น(ชีพจรลอย)-ลึก(ชีพจรจม)) จังหวะการเต้น(เร็ว-ช้า สม่ำเสมอหรือไม่) ลักษณะของชีพจร(ชีพจรใหญ่-เล็ก นุ่ม-แข็งตึง) ลักษณะการเต้น(มีแรง หรืออ่อนแรง การลั่นไหลไม่มี สะดุดหรือไม่)** โดยชีพจรของคนปกติจะเรียกว่า “ผิงมาย (平脉)” คือ ชีพจรจะไม่ลอยไม่จม เต้นสม่ำเสมอ ไม่เล็ก ไม่ใหญ่ ไม่แรงไม่อ่อน แต่ทั้งนี้ก็จะเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไปตามอายุ เพศ ฤดูกาล ลักษณะรูปร่าง เช่นคนผอมชีพจรมักลอยหรืออยู่ตื้น คนอ้วนชีพจรมักจม แต่ถ้าหากพบชีพจรในทางกลับกันแสดงว่ามีความผิดปกติในร่างกายเกิดขึ้นแล้ว

ลักษณะการเต้นของชีพจรในทางแพทย์จีนมีระบุไว้ 28 ชนิดด้วยกัน ตัวอย่างเช่น ชีพจรแบบฝูมาย (浮脉) หรือชีพจรลอย ซึ่งจะมีลักษณะเหมือนท่อนไม้ลอยอยู่ผิวน้ำ เวลาคลจะจมเล็กน้อย ลักษณะชีพจรเช่นนี้มักพบได้ในผู้ป่วยไข้หวัดหรือบ่งบอกถึงอาการเป็ยวบ้างจี้เสียก่อโรคยังอยู่ภายนอกยังไม่เข้าสู่อวัยวะภายใน ชีพจรแบบเสียนมาย(弦脉) หรือที่มักได้ยินคุณหมอบอกว่าชีพจรตึงนั่นเอง ชีพจรนี้เวลาจับจะรู้สึกเป็นเส้นยาว และตึงคล้ายกับเวลาคลสายพิณ ใครบ้างที่จะมีลักษณะชีพจรแบบนี้ โดยมากมักจะมึปัญหาในเรื่องตับ ในทางแพทย์จีนบอกว่าอาจจะมึลมปราณตับเกิดการติดขัด โดยมากมักจะพบว่ามีความเครียด ความดันสูงร่วมด้วย หรืออาจจะพบในผู้ที่มึอาการเจ็บปวด ถ้าหากว่าตึงด้วยเต้นเร็วด้วย แสดงว่านอกจากจะมีลมปราณตับติดขัดแล้ว อาจสะสมเป็นเวลานานจนทำให้เกิดไฟลุกโหมอยู่ภายใน หรืออาจจะเคยได้ยินคุณหมอบอกว่า “ตับร้อน” นั่นเอง แต่ถ้าชีพจรตึงแต่เป็นลักษณะเส้นเล็กๆ ก็แสดงถึงลมปราณตับติดขัดร่วมกับมีเลือดพร่อง หรือมีตับและไตอินพร่อง เป็นต้น

นอกจากนี้การแคะยังมีส่วนเฉพาะสำหรับเด็กเล็กๆอีกด้วย เด็กบางคนหรือพ่อแม่อาจจะสงสัยกันว่าทำไมผู้ใหญ่จับชีพจรที่ข้อมือ แล้วเด็กเล็กๆดูอะไรกันที่นิ้ว การดูร่องรอยที่นิ้ว เป็นการดูเส้นเลือดเล็กๆที่อยู่บริเวณนิ้วซึ่งบริเวณนอกโดยหงายฝ่ามือ มักจะใช้ดูในเด็กเล็กอายุน้อยกว่า 3 ขวบเนื่องจากชีพจรบริเวณข้อมือค่อนข้างเล็กจับได้ยาก โดยจะมีการแบ่งตำแหน่งออกเป็น ข้อแรกสุดเป็นเฟิงกวน (风关) ข้อถัดขึ้นไปเป็นชีกวน (气关) และข้อนิ้วสุดท้ายเป็นมิ่งกวน (命关) ซึ่งแต่ละระดับจะบ่งบอกได้ถึงอาการหนัก-เบาของโรค บ้างจี้เสียก่อโรคยังอยู่ภายนอกหรือเข้าลึกสู่อวัยวะภายใน นอกจากนี้สีของเส้นเลือดที่นิ้วยังบ่งบอกได้ถึงว่ามีอาการร้อน-เย็น พร่อง-แกร่ง มีเสมหะอุดกั้น เลือดไหลเวียนไม่ดี เช่นสีแดงสดหมายถึงมีความเย็น สีแดงม่วงหมายถึงมีความร้อน สีอ่อนหมายถึงอาการพร่อง เป็นต้น

เคยได้ยินหลายคนบอกว่าแหมะแล้วรู้ว่าเป็นมะเร็ง มีเนื้องอกตรงนั้นตรงนี้ จริงหรือไม่ ประเด็นนี้หลายคนค่อนข้างเชื่อได้ยาก ผู้ป่วยมะเร็งนั้นพื้นฐานเดิมมีความซับซ้อนของโรคและกลไกการเกิด การดำเนินโรคแตกต่างกันไปแต่ละบุคคล แต่ละระยะของโรครักมีความแตกต่างกันไป และผู้ป่วยมะเร็งส่วนใหญ่ที่มาหาหมอจีนมักจะผ่านการรักษาสารพัดอย่างมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ดังนั้นชีพจรที่ปรากฏก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยอีกเช่นกัน ในความเป็นจริงแล้วในทางศาสตร์การแพทย์แผนจีนในอดีตไม่ได้มีการระบุถึงโรคมะเร็งแต่อย่างใด แต่สามารถจะบอกได้ว่าอวัยวะต่างๆในร่างกายของเราทำงานปกติหรือไม่ เลือดและลมปราณเพียงพอ และไหลเวียนสะดวกติดขัดหรือไม่ อินและหยางในร่างกายสมดุลหรือไม่ มีเสมหะหรือปัจจัยเสียก่อโรครอู่ภายในร่างกายหรือไม่ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้แหละถ้าหากไม่ป้องกันรักษา ปล่อยทิ้งไว้นานวันเข้าก็จะทำให้มีโรคต่างๆตามมาได้ ไม่เพียงแต่โรคมะเร็ง ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ยาวนานของคุณหมอ มีความชำนาญในการวิเคราะห์โรคด้วยจึงจะประเมินอาการล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำถูกต้อง แต่ในตำราแพทย์จีนในอดีตก็มีบันทึกไว้อยู่เหมือนกันที่อาจจะคล้ายคลึงกับโรคมะเร็งอย่างในสมัยราชวงศ์ซิงมีหมอท่านหนึ่งชื่อว่า “หวงหยวนอู๋ 黄元御” เขียนไว้ในตำรา “จินคฺยฺเสวียนเจี๋ย” 《金匱悬解》 ในบท “จีจฺยฺ(积聚) หรือ อาการสะสมหมักหมมจนเกิดเป็นก้อนขึ้นมาในร่างกาย” ได้กล่าวถึงชีพจรที่มีลักษณะเป็นเส้นเล็ก และคล้ายกับมีตุ่มกระดูกโผล่ขึ้นมา ลักษณะเช่นนี้แสดงว่ามีอาการ “จีจฺยฺ” หรือบางท่านอาจเคยได้ยินในแพทย์จีนยุคใหม่ๆ บอกว่าชีพจรคล้ายกับมีเม็ดถั่วเขียว นั่นเอง

หวังว่าจะทำให้หลายๆท่านไขข้อข้องใจกันแล้วนะคะว่าหมอจีน “แหมะ” กันทำไม บ่งบอกอะไรได้บ้าง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การแหมะ (切 เชียะ) เป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งที่ใช้ร่วมในการวินิจฉัยโรคและกลุ่มอาการเท่านั้น ยังต้องอาศัยร่วมกับการมอง (望 ว่าง) การดมหรือฟัง (闻 เหวิน) และการซักถามประวัติอาการ (问 เวิน) หรือที่เรียกว่า “วิธีการตรวจวินิจฉัยโรค4ประการ” (ชื่อจีน, 四诊: 望闻问切) แพทย์แผนจีนเป็นการมองภาพในองค์รวม ดังนั้น การวินิจฉัยวิเคราะห์โรคและกลุ่มอาการจะแม่นยำหรือหรือนั้นต้องอาศัยทั้ง 4 อย่างนี้ประกอบกัน ไม่ใช่จะใช้วิธีใดอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น อีกทั้งยังต้องอาศัยความรู้แนวคิดและหลักการของศาสตร์การแพทย์แผนจีนด้วย

เพื่อวิเคราะห์กลไกการเกิดโรค สภาพพื้นฐานร่างกายของผู้ป่วยว่าจัดอยู่ในกลุ่มอาการใด จากนั้นจึงจะสามารถเลือกวิธีการรักษาหรือตำรับที่เหมาะสมและถูกต้องได้

หมายเหตุ: เอกสารนี้เป็นลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญาของหัวเฉียว แพทย์แผนจีน
ใช้เผยแพร่เพื่อเป็นวิทยาทานความรู้แก่ประชาชน
ห้ามมิให้คัดลอกในเชิงพาณิชย์โดยไม่ได้รับอนุญาตทุกกรณี

注意: 这份文件的版权和知识产权属于华侨中医院，仅对外宣传和传播科普知识所用。禁止擅自用于任何形式的商业谋利。

Attention: The copyright and intellectual assets are belonged to the Hua Chiew (TCM) Clinic for public knowledge only. It is prohibit to copy for commercial purposes in all cases without permission.